

'Ik vind het heel
onvolwassen
dat refò's geen
humor hebben.'

‘Ik sta niet in C-groot, ik sta in B-mineur’

TEKST WILFRED HERMANS BEELD ANTON DOMMERHOLT

Als jochie schuwde Ewald Mackay de grote vragen niet en vandaag houden ze hem nog steeds bezig. Het christelijke leven mag, nee, móét een spannende strijd zijn, zegt hij, want spanning zorgt voor diepgang. ‘De droeve muziek van Bach geeft mij tóch een grotere vreugde dan de oppervlakkige vreugde in C-groot van “Boer, er ligt een kip in ‘t water”. Daarin zit geen enkele spanning.’

Midden in de nacht kreeg Ewald Mackay (57) een insult, een soort epileptische aanval. Een lichamelijke oorzaak is niet gevonden, stress bleek de oorzaak. Dat was 22 april 2021. Sindsdien zit er altijd een spuitje met midazolam in z'n jaszak, vertelt de docent, zittend aan een bureau in een klaslokaal van Driestar Hogeschool. ‘Als ik hier een aanval zou krijgen, moeten ze dat spul in m'n neus spuiten. Dat is nog niet gebeurd, maar ik heb wel vervelende mini-aanvallen, bij stress. De ellende is dat ik daar twee weken doodmoe en zwaar depressief van word. Die aanvallen heb ik elke maand wel een keer, dus de helft van de maand ben ik daar zoet mee.’

Die donkere kanten zijn Mackay niet vreemd, zal gedurende dit gesprek meermaals blijken. Het begon al in zijn jeugd, die de reformatorische traditie ademde. ‘Ik heb die traditie heel hoog staan. Ik ben in een christelijk-gereformeerde Bewaar het Pand-kerk opgegroeid, de behoudende richting. Dat schuurde aan tegen oudgereformeerd. Mijn ouders en grootouders belichaamden die sfeer en ik heb dat als jongen ingedronken. Ik ben altijd een serieus kind geweest, nadenkend over de grote vragen over hemel en hel, leven en dood. De prediking heeft geregeld een verpletterende indruk op mij gemaakt.’

Positief of negatief?

‘Beide. Met oud en nieuw knalden mijn vriendjes astronauten af terwijl wij in de kerk “Gedenk niet meer aan ‘t kwaad dat wij bedreven” zongen, staande, zo indrukwekkend dat ik dacht dat het dak naar beneden kwam. Alsof het oordeel Gods al aangebroken was. Als kind stond ik daar gevoelsmatig voor Gods aangezicht. Ik ben dankbaar dat het er in mijn opvoeding op áánkwam; er zat een diepte in die ik nog steeds mooi vind en bijvoorbeeld mis in de PKN (Gereformeerde Bond), waar ik sinds mijn trouwen lid van ben. Ik hoorde eens een jongere die voor het eerst aan het avondmaal was geweest, zeggen dat ze het brood niet lekker vond. Dat schokt mij – alsof dat ertoe doet! Het is mijn levenslange diepe, heilige wens geweest om er ooit aan te mogen deelnemen, want niemand in mijn omgeving deed dat. Dat strijdelement mis ik enigszins. Tegelijk heeft dat mij als kind ook in negatieve zin verpletterd. Ik heb als kind van een jaar of negen doodsangsten uitgestaan, dusdanig dat ik vaak niet durfde te slapen. Ik was bang dat of mijn ouders, of ikzelf er niet meer zouden zijn als ik wakker werd. Ik kreeg een kleurboek en mocht midden in de nacht gaan kleuren. Over dat negatieve effect moet je als traditie en in het onderwijs goed nadenken. Daarom geef ik studenten mee: laat de finale ernst van het leven zien, maar vermijd het om angst aan te kweken.’

Kon u met die angst bij uw ouders terecht?

‘Ja en nee. Deels duiden ze het positief, vanuit de gedachte: misschien is er al een werk Gods in hem bezig. Dat kan gevaarlijk zijn, want ik had er depressief of – als ik er aanleg voor had – psychiatrisch van kunnen worden. De generatie van mijn ou-

ders, zeker in Sliedrecht, sprak niet zomaar openlijk over het geloof, mijn hele milieu beschouwde zich als onbekeerd. Uiteindelijk heb ik mezelf uit die geloofsproblematiek geworsteld en kwam alles in de juiste proporties te staan. Later heb ik het als mijn opdracht gezien om de reformatorische traditie te verlossen van bepaalde donkere kanten, zonder deze traditie los te laten. Dat is misschien waarom sommigen mij “de Robin Hood van de refoerewereld” noemen.’

protestanten zijn nieuwkomers

Het lijkt wel alsof er slechts twee smaken zijn, vervolgt Mackay. ‘Je bent óf ultraorthodox, óf hervormd met een evangelisch sausje. Beide spreken mij niet aan. Kijk: ik heb niks tegen vernieuwing, terwijl allerlei behoudende mensen zich aan mij als kerkenraadslid vastklampen, alsof ik alleen de psalmen wilde zingen. Nee, maar zing met Pinksteren dan “Kom, Schepper, God, o Heil'ge Geest” uit de derde eeuw in plaats van slappe tekstjes en melodieën uit *Weerklank!* Geef de oude katholieke traditie weer een plek. Ik hecht aan de kerk van alle eeuwen. Wij protestanten zijn nieuwkomers, kleuters eigenlijk. Kerkhistorisch ben je met vijfhonderd jaar net van de fles.’

Hoe is uw geloofsopvoeding in de juiste verhouding komen te staan?

‘Dat is een lange reis geweest. Het evangelische was, als jongen van dertien, mijn eerste alternatief. Mijn eerste kennismaking daarmee was via een evangelische gemeente, gesticht door de familie van een evangelische vriend. Onze vriendschap duurt al een halve eeuw, maar hij heeft totaal gebroken met het geloof, mede vanwege een foute, dominante vader.’ Haast fluisterend: ‘Daarom is het psychologische aspect van de geloofsopvoeding zó belangrijk. Ik ben eens met hem mee geweest naar de Youth for Christ-koffiebar. Volstrekt stiekem, want volgens onze dominee bestond de brede weg uit de kermis, poppodium Elektra én de Youth for Christ-koffiebar.’

U kunt daar nu om lachen.

‘Ja, maar toen niet. Mijn ouders ontdekten het doordat ze in mijn dagboek lazen. De vriendschap met mijn vriend werd verboden. Maar al snel ontdekte ik dat de evangelische wereld voor mij geen alternatief was. Wat die tijd me wél leerde, is dat je positiever naar God kunt kijken. De doodsangsten die ik als kind had, ebden in deze periode weg, hoewel ze nóg weleens opdienen.’

Hoe ziet dat eruit?

Mackay denkt vijf seconden na. Dan: ‘Ik heb een sterk – te sterk – gevoel van eindigheid. Als een van onze kinderen op vakantie of naar de studentenkamer gaat, dan denk ik: zie ik mijn kind nog levend terug?’

ZONDAG

INTERVIEW

U had het over een strijd, die u bijvoorbeeld mist in de PKN. Moet het geloofleven altijd gepaard gaan met strijd?

'Ik denk het wel. Maar: een strijd is iets moois! Ik noem het leven spannend, het is een finale zaak. We zijn niet op aarde om een tijdje te kwartetten en dan is het klaar. Dat spreekt me totaal niet aan. Feestvieren vind ik ook een vervelende bezigheid. Liever lees ik een boek van Kierkegaard, om daar een goed gesprek met iemand over aan te gaan, een goed trappistenbiertje erbij. Als ik een verjaardagsfeest enigszins kan overslaan, doe ik dat.'

Met een smoes?

'Nou, tegenwoordig zeg ik het gewoon. Bij personeelsuitjes moet je motiveren waarom je niet meegaat. "Ik hou er niet van en heb er geen tijd voor", zeg ik dan. M'n familie is ook niet gekwetst, nee, ze weten hoe ik ben. Ik spreek hen liever een-op-een dan dat ik zes keer per jaar borrelnootjes zit te knagen en over het weer moet praten, of over de worst van de slager op de hoek. Ik ben vegetariër, dus dat spreekt me sowieso niet aan.'

onderbroekenlol-moppentappers

Waar het spanningsveld in Mackay's jonge jaren negatief geladen was, is die lading nu positief omdat een strijd volgens hem dus iets moois heeft. 'God geeft deze spanning omdat wij leven op het werkelijk niveau van dit bestaan zelf, en niet maar een beetje aankeuten. Wat dat betekent? Dat je de grote vragen stelt. Dat je over het lijden nadenkt, ook als je zelf niet lijdt.'

Als je daar als christen niet over nadenkt, leef je niet het volle leven. 'Ik vind van niet.'

Hoe voorkomt u dan – ik schat u een tikje zwaarmoedig in – dat het leed van de wereld u overspoelt?

'Dat is best moeilijk. Ik zit nu zelf in zwaar weer, sinds dat insult. Daarnaast ben ik m'n beide ouders in drie jaar tijd verloren. En je hebt gelijk, ik heb een zekere hang naar het melancholische. Om het in muziektermen te zeggen: ik sta niet in C-groot, ik sta in B-mineur.'

Wel de mooiste muziek, als je het mij vraagt.

'Ja, ja! Nou, dan zijn we het eens. Misschien is dit wel een mooie concretisering van het spanningsveld. In "Boer, er ligt een kip in 't water" zit geen enkele spanning. Het raakt ook niemand.'

Maar op vrolijke muziek kunnen mensen wel dansen.

'Ja, maar dan nog geef ik de voorkeur aan Bach. Veel van zijn muziek is gebouwd op dansen, zoals de allemande of het menuet, maar het worden bij Bach dansen van de ziel! Zodra er grote dingen in zijn leven gebeurden, schreef hij meestal in B-mineur, een van de mooiste toonsoorten. De droeve muziek van Bach geeft mij toch een grotere vreugde dan de oppervlakkige vreugde in C-groot van "Boer, er ligt een kip in het water".'

U schrijft Vreugde ook graag met een grote V.

'Klopt. Het Engelse woord *joy* is een typisch C.S. Lewis-woord, geweldig mooi. *Joy* is in wezen de glimlach Gods. God glimlacht op niveau. Er zit diepte in, en humor. Over humor gesproken: vroeger was ik op verjaardagsfeestjes met neefjes waar ik de hele avond toe

veroordeeld was. Dat waren van die onderbroekenlol-moppentappers. Nou, dat háát ik. Echte humor is iets totaal anders.'

Overwonnen droefenis.

'Overwonnen droefenis, inderdaad. Zoals men in de concentratiekampen nog humor had. Daar heb je dat spanningsveld weer. Om mijn Robin Hood-imago er nog even bij te halen: ik vind het heel onvolwassen dat refo's geen humor hebben. Sommigen wel, maar het merendeel neemt zichzelf bloedserieus. Terwijl ik zelfspot, humor en in staat zijn om buiten je bubbel te kijken tekenen van volwassenheid vind. Een tijd geleden zei een goede vriend tegen me: "Jij kijkt altijd zo verbeteren als je theologische discussies voert." Daar ben ik over na gaan denken. Jaren later zei hij dat m'n blik milder was geworden. Blijkbaar heb ik daar iets in geleerd.'

Is er een mogelijkheid dat u in de worsteling die u beschrijft, het zware weer waar u in zit, niét bovenkomt?

'Daar houd ik serieus rekening mee.'

'God écht vertrouwen is uiteindelijk mijn grootste gevecht.'

Hoe ziet dat eruit?

'Heel donker. Als je leven in B-mineur staat, is het niet zwart, maar tijdens zo'n aura van twee weken is het gewoon zwart. Ik help mezelf door mijn psycholoog na te zeggen: het is geen mentale, maar een fysieke depressie. Om man en paard te noemen: ik ben het nu, maar ik hoop dat je het niet aan me merkt. Lesgeven is een feest, dat helpt ook, net als de ijzere discipline waarmee ik ben gezegend. Bovenal zie ik God als een Vader die mij dwars door deze geschiedenis heen omhelst. Dit gezegd hebbende: ik zou het heel erg vinden als die depressie blijvend is en dat anderen het slachtoffer worden van mijn somberte, dus ik reageer het thuis niet af op m'n kinderen.'

Wat voor vader bent u?

'Ik denk heel dichtbij. Niet autoritair of gesloten. We voeren de prachtigste gesprekken.'

Hoe bent u zelf opgevoed?

'Mijn ouders waren liefdevol, maar zaten in de kramp. Ze begrepen me gewoon niet en dat heeft me wel pijn gedaan. Ik wilde helemaal niet naar de kermis of naar Elektra, ik wilde gewoon de waarheid leren kennen. Daarom ben ik, toen ik adolescent werd, ook als een idioot gaan lezen. Ik ben langs de randen van de afgrond gegaan, las boeken van Nietzsche, Anna Blaman en Willem Frederik Hermans. Daar konden mijn ouders niet mee omgaan, je was óf van het houtje – de club, de kerk – óf van de kroeg. Ze legden al mijn vragen uit als: het gaat fout aflopen met Ewald.'

alsof de bliksem insloeg

Dat liep het niet, mede dankzij een spijbeluurtje in Lindenberg, een theologisch antiquariaat in Rotterdam. Daar, in de kelder nota bene, bladerde Mackay in de dagboeken van Kierkegaard en was het alsof de bliksem insloeg. 'In hem vond ik wat ik zocht: antwoorden op de vragen uit mijn jeugd. Kierkegaard is Nietzsche mét God, ik koester die boeken als een goudmijn. God heeft mij bij Hem teruggebracht, via Kierkegaard.'

Later hebben mijn ouders weleens gezegd: "Door jou zijn we beter gaan nadenken." En soms leer je als zoon dingen waardoor je je ouders beter gaat begrijpen. Zo ontdekte ik kort voor mijn vaders sterven dat hij autistisch was. Vermeng dat met bepaald theologisch gedachtegoed en je gaat m'n vader opeens begrijpen. Die spiegel van zijn autisme heb ik hem heel voorzichtig voorgehouden. Eerst bleef het een minuut stil, daarna viel het zichtbaar op z'n plek, bij mijn beide ouders.'

Tot slot nog even over uw angst om uw kinderen te verliezen: ziet u dat als een gebrek aan Godsvertrouwen?

'Uiteindelijk wel. God écht vertrouwen is uiteindelijk mijn grootste gevecht. En al vertrouwen we God, dat is geen garantie dat ons niets overkomt. Maar we moeten het wel leren; leren vallen, ons overgeven. Rilke schreef hier een prachtig herfstgedicht over: "Wij allen vallen, vallen als de bladeren, maar er is er Eén die al dit vallen oneindig zacht in Zijne handen houdt." Dat vind ik zo mooi ... Zelfs al val je, zelfs al zou je een kind verliezen ...' Mackay houdt zijn handen open, een lichte trilling in z'n stem. 'Dan zijn er nog Gods handen die jou en je kind dragen.'

► In het najaar verschijnt Mackay's nieuwe boek *Wilgenparadijs*, een verhalenbundel over Mackay's jeugd, bij uitgeverij De Banier.

Dr. Ewald Mackay (1964) is historicus en filosoof. Hij promoveerde op een onderzoek naar de verhouding tussen geloof en geschiedwetenschap, en publiceerde daarnaast een twaalfdelig boek over het vlak van geschiedenis, onderwijs, wetenschap en cultuur. Hij werkt al 23 jaar op de pabo en lerarenopleiding van Driestar Hogeschool te Gouda, momenteel als docent geschiedenis, *cuma* (cultuur en maatschappij) en filosofie. Hij is gehuwd en vader van drie kinderen.
www.ewaldmackay.nl